

Kars Milletvekili Akif Eyidoğan ve 5 arkadaşının, Kars İli ile Ağrı, Erzurum ve Çoruh Illerinin bâzı parçalarında muhacir ve sığınmaların yerleştirilmesi ve yerli çiftçilerin Topraklandırılması hakkındaki 6 nci ve 7 nci maddelerinin değiştirilmesi

— 24 —

[3] SAYILI CETVEL

Kadro unvanı	Aded	Aylık ücreti	Kadro unvanı	Aded	Aylık ücreti
İskân Genel Müdürlüğü			Nirengi poligon uzmanı	1	500
MERKEZ			» » »	1	350
Daktilo	1	175	Tamiratacı ustası	1	170
»	2	150	Daktilo	6	145
»	3	125	»	6	130
Dağıtıcı	3	130	Odacı	6	85
Odacı	1	115	»	8	75
»	1	100	Kurs kâtip daktilosu	1	145
»	6	90	Jalonceu	3	100
İLLER			Şoför	1	230
Daktilo	7	115	Traktör grupları şefi	1	400
»	2	100	İLLER		
»	3	75	Şoför	9	170
Bekçi	2	90	»	5	145
»	2	75	Arabacı ve şoför yardımcısı	16	100
Odacı	2	90	Şoför yardımcısı	1	100
»	52	75	Baş jalonceu	10	130
»	3	40	Jalonceu	80	100
Toprak İşleri Genel Müdürlüğü			Komisyon işçisi	25	75
MERKEZ			Toprak bürosu daktilosu	9	130
Nirengi poligon şefi	1	500	» » odacısı	7	65
			Grup âmiri	3	350
			Ambar memuru	3	150
			Makinist	12	150
			Şoför	3	150
			Makinist ve şoför yardımcısı	12	75

çük Zavot gibi köyler pek azdır. Bu gibi istisnalar dışında kaide olarak Kars İlinde her köy «yaylaya çıkar». İstihsal hayatı aynı şartlara bağlı olan ufak tefek kasabalar dahi mal ve davasını «yaylaya çıkarırlar».

Yayla üç kısımdır ve üç türlü faaliyete sahne olur:

a) Otlaklardır ki sürüler otarılır, köy hayvanatı ihtiyacından fazla kalanı sürek yolları üzerinde geçici, gayrısında mevsimlik olarak tüccara canlı hayvan stokları için köyce kiraya verilir.

b) Biçeneklerdir ki tabii yoncalar ve otlar kışlık ihtiyaç için köyce bölüşülür. Fazlası köylünün zati ihtiyacı için yine bölüşülerek satılır, bir kısmı da köy bütçesine gelir, orta malı olarak köy tüzel kişiliği adına satılır. Biçilen yerlerde de gene sürüler otarılır.

c) Ekeneklerdir, köyce yaylaya çıkan ev başına bölüştürülerek yazlık arpa, pek mahdut yulaf, yonca, korunga ekilir.

Hemen her yaylanın az, çok bulak, kaynak, göl veya akar suyu bulunur; pek mahdut bazı yaylalar da bundan mahrum olduğu için bu gibi suların akıtılıp depo edilmesine veya kar ve yağmur sularının biriktirilmesine mahsus suni gölcükler vücuda getirilmiştir. Yaylada kalış bu suların yeterliğine bağlıdır. İlin kuzey bölgesinde yaylalarda evler ev yerleri, zeminlikler vardır; Güney bölgesi yaylalarında ise çok kere çadır kurulur.

Her yayla otlak, ekenek, biçenekleri tabii ve suni suları, suvatları, evleri ev yerleri tıpkı yazlık bir köy gibi iktisadi ve iktisadi bir «unité» bir birimdir. Her yaylanın meşhur bir ismi vardır. Kars İlinde 751 köy olduğu gibi 751 yayla mevcuttur. Her yaylanın - müşterek olup da taksim edilenler müstesna - kendi tabii hududu köy ve yayla komşularınca mâruftur.

Bir yaylanın bir köye bağlanması coğrafya, mesafe, flora ve zootekni anlamlarına göre kendiliğinden belirmiş «tabiatı eşyadan kuvvet alan ve bugün dahi nesillerce evlele raci «antécédent» ı soruşturulup belirginleştirilmesi mümkün, hattâ her bucak çevresinin bütün köylülerince zaten malûm bulunan «geleneğe» lere dayanır.

Günün şartlarında esaslı değişiklik saptanmadıkça perakende adli ve idari yollardan, muğlaklaşmış muvazaa ve bureaucratie vetirelerinden geleneğe aykırı sübjektif «hak» lar ihdas etmek, âmmenin sosyal ve ekonomik bakımından objektif hayati menfaatlerini baltalayıcı «olupbitti» ler halinde suni durumlar hâsıl etmek, Doğuda mecburi hizmetlerini yapmış ve yapmakta olan adli, idari ve fennî her sınıf ilgi ve yetki erbabı için en hafif tâbirlerle bilgi, çalışma ve teşebbüs kılıfına, biraz daha ağır olarak da görevini iyi kullanmamak ve hattâ kötüye kullanmak şekilleri ile vicdani, ahlâki, kanuni sorumlara delâlet eder.

Yayla ve toprak dâvasının safhaları :

a) Osmanlı Devrinde kültür arazisinin tasarrufu, Kars İlinde «gezek - gâh növbet» usulüne tâbi idi. Bu ağalığa ve yarıcılığa pek de yer vermiyen bir şekildi. Toprağın % 90 dan fazlası her köyde hane başına tevzi edilerek üçer, beşer sene müddetle muhtassunileyhi olan aile reislerince intifa edilir; bu müddetin sonunda taksimat yenibaştan yapılırdı. Fiilen çiftçi olmyan taksimattan faydalanamaz; toprak da boş kalmazdı. Arazi Vergisi de répartitif bir teklif halinde ilde, ilcelere, bucaklara, köylere ve köylerce de hane başına işlediği toprağın verimine göre bölüştürülerek salınırdı. Toprağın rakabesi Devlete ait idi % 10 dan daha az bir kısım araziye bazı nüfuzlu eşraf tapu alabilmişlerdi.

Yaylalar, İslâm hukuku esaslarına ve ondan mülhem Arazi Kanunnamesi hükümlerine göre köylerin intifama mahsus «arazii metrûke» den sayılırdı.

b) Çarlık Devrinde uygulama şekilleri aynı neticeleri vermek ve toprağın rakabesi yine Devlete ait sayılmak üzere intifa «Myr» usulü denen ve Osmanlı'nın gâh növbet usulüne benzeyen bir tertip ile her köyde çiftçi ailelere beşer yıllık tevzi yolu ile taksim edilmişti; yalnız yine başlıca nüfuzlu şahıslara geniş ölçüde arazinin icar yolu ile verildiği de vâkı olmuştur. Yaylalardan da bu şekilde uzunca müddetli icar da var idi.

Çarlık İdaresi, yurdunda kalanların ellerindeki Osmanlı tapularını da tanımıştır. Fakat, bu meydana da bazı tapuların hududu asliyesi tağyir edilip yayla ve meraların köyden nezedilerek hususi ellere geçtiği de vâkı idi.

c) 474 sayılı Kanun;

Elviye Selâsenin ikinci defa istihlâsını mütaakıp arazi, vergi ve iskân işlerini incelemek üzere Kars'a gönderilen Ebubekir Hâzım Tepeyran merhumun başkanlığındaki heyetin tanzim eylediği vâkıfane rapor üzerine bu havalinin kültür arazisi ile yayla durumu 474 sayılı Kanun ile düzene konmak isteniyor.

Bu kanun Elviye Selâse halkını üç katagoride mütalâa eder :

1. Yerli halktan olup Çarlık zamanında hicret etmiyerek yerinde kalanlar;
2. Yerli halktan olup Çarlık zamanında Türkiye'nin iç vilâyetlerine hicret edenler;
3. İstihlâsı mütaakıp Kafkasya'dan ve alelûmum Türkiye haricinden gelen göçmen ve sığıntılar.

Birinci ve ikinci katagoriye mensup olanların ellerinde Osmanlı tapusu veya temessükleri var ise onları kanun tanıyor.

Birinci katagoriden ellerinde böyle vesaiki olmıyanlardan da öteden beri karye ve kasabalarda mütemekkin ve ziraatle mütevaggil bulunanların 1330 yılı başında dahi vâziyede buldukları, yahut tarihî mezkûrdeki vâziyedelerden intikal ve teferruğ gibi esbabı kanuniyeye binaen elyevm makamına kaim oldukları tahakkuk eylediği halde namlarına kaydı icra ve yedlerine usulen tapu senedi ita kılınır.

Yalnız Rus Hükümeti tarafından bilmüzeyede icara verilip o suretle vaziyede edilen arazi bu hükümden müstesnadır.

Üçüncü katagori mensuplarının da Mübadele, İmar ve İskân Kanununa göre iskân edilecekleri tasrih edilmiştir ki, 1935 e kadar bu iskân muameleleri neticelendirilmemiş idi.

Yaylalara gelince, aynı kanun, bir taraftan 3 maddesi ile «Karye ve kasabata ait olan meralarla yaylak ve kışlak... gibi menafii umumiyeye mahsus ve metruk mahallerin tahdit ve mesaha ile badet-tesbit ait oldukları karye ve kasabat namlarına kayıt» edileceğini derpiş ediyor ki, 1935 e kadar bu işlem de yapılmamıştır.

Diğer taraftan kanunun mülga dördüncü maddesinde: Birinci maddede muharrer yerler ahali-sinden olanların veya tedavülü eadi ile bunların makamına kaim bulunanların gerek Rus Hükümeti cari olduğu zamanda ve gerek ondan evvel ve sonra tasarruf edilmekte bulunmuş olan arazi hakkında mülkiyet hükmü kemakân icra olunur. Şu kadar ki, 1293 tarihinden sonra, Rus idaresi zamanında hududu asliyesi tağyir edilerek yaylak mera, çayır ve arazideki hakkı intifaı nezi ve âhar köye verilmiş ve bu suretle ihtiyaçları tazyik olunmuş olan köyler için müsait olduğu takdirde civar köylerden yaylak ve mera, çayır ve arazi tefrik edilerek olveçhile hududu tesbit edilir.» denilmiştir ki, bu madde yürürlükte kaldığı müddetçe ilk fıkraya göre hududu asliye tağyiri ile köylünün yayla, mera ve kültür arazisini ele geçirenlerin emrivakileri ve hakkı müktesep-leri kanunen tanınmış; öte yandan bu suretle ihtiyacı tazyik olunan köylüye 1935 e kadar yayla verilmemiş idi.

474 sayılı Kanuna göre; birinci katagoriden 1330 yılı başında ziyedlikleri mahkemelerde veya tapu komisyonları ve tetkiki tasarruf encümenlerinde ispat ederek «usulen» tapu senedi alabilmek pek az çiftçiye nasip olmuştur. Zira, bir kere bu kabil çiftçiye tapu ile toprağına istikrarlı bir şekilde sahip kılmak vâziyede olan çiftçinin müracaatına, bu takdirde tanık, belge, bilirkişi tedarik edebilmesine, dâva ve keşif masraflarına ve uzun uzun iş takibi uğrunda yıllarca taban tepmeye katlanmasına bağlı idi. Hakiki miktarı 40 - 50 dönümden ibaret kalacak tarlalar için Autohton halktan her çiftçi ailesinin bu kadar külfeti ihtiyar eylemesine imkân yoktu. Ancak, bazı açığöz muakkip, varlıklı, nüfuzlu ve hakikatta pek fazla miktar kültür arazisini ele geçirmiş olup almaları melhuz netice, çekecekleri yorgunluğa kat kat değer görünen kimseler kayıtlı mesahaları az, hakiki miktarları çok geniş hudutlar içinde binlerce dönüme balığ arazi üzerine 474 sayılı Kanunun birinci ve mülga dördüncü maddelerine göre tapu alabilmişlerdir. Bu suretle bütün Cumhuriyet devrinde Kars İlinde istihsal edilen arazi tapusu «parsel olarak» 400 ü geçmez.

Bir kısım önemli yaylalar üzerine bu şekilde bazı şahıslar adına tapu istihsal edilmiş veya mü-

caveret ve münasebetine göre bâzı yaylalar, bâzı kimselerin aynı veçhile elde ettikleri tapu hududu içine alınmıştır.

Bu safha hulâsa edilirse denebilir ki, 474 sayılı Kanunun yerli küçük çiftçiyi, göçmen ve sığın-tıyı tapulu toprak sahibi edememekle beraber, yaylaların hususi ellere geçmesi cereyanını ön-lemek şöyle dursun, bilâkis buna imkânı açık tutarak civarındaki köylüyü yayladan mahrum, ot ve otlak için müteffiz yayla sahiplerine müftekir hale getirmiştir.

ç) Hazinecilik gayreti : Diğer taraftan bahsolunan şekilde tapuya bağlanmamış, henüz hususi-leşmemiş olan yaylalar da Hazine malı sayılarak Maliyece her yıl artırmaya konuyor, kime ihale edilirse âşar mülteziminden daha beter bir durumda köylüyü yayla müsteciri haraca kesiyor; ot-lakiye alıyor; çayır satıyor; ekemekleri ikinci elden kir alıyor veya yarıya veriyor; bütün bu şe-killeri Kars'ın ekonomik özelliğini teşkil eden hayvan istihsalini engelliyor, maliyeti artırıyor. Sü-rek yolları üzerinde veya ihraç kapıları semtindeki yaylalarda köylü, tüccar, celep, ihracatçı Ha-zineye ve Yayla müstecirine karşı, rakip vaziyetlere giriyor. Yaylaların ihaleleri neticesine göre kâh bir köy diğerinin yerine geçerek kâh bir yıl evvelki yaylayı bu yıl başka bir müstecir veya sü-rekçiye, stokçu tüccara kaptırarak hiç bir yayladadikiş tutturamıyor; bu da hastalıkların sirayetine, hayvan ırkının soysuzluğuna sebep oluyor; yaylaya vaktinde çıkmak, lactation devresinin tam veri-minden faydalanmak kabil olamıyordu.

Bütün bu mahzurlara yerli yerinde mütalâa ederek ağır tenkidler dermeyan eden eski Kars mebusları Ağaoğlu ve Baha Tali (Öngören) Beylerin gayretleri ile Hükümet yeni bir proje hazırlı-yor.

Bu proje « Elviye Selâse » de yerli halkın İslâm esasları uyarınca topraklandırılması ve yayla-ların Hazinesinin hususi emlâki halinden çıkıp köy tüzel kişiliği intifama tahsis ve tescili derpiş edili-yor. 2502 sayılı Kanun halinde bu hükümler yürürlüğe girmiştir.

d) 2502 sayılı Kanun :

1. Yerli halka babalarından kalan toprakları onlar bu yerleri kendilerinin veya filân tarihte babalarının zilyed olduğunu mahkemeye, tapu tasassuf komisyonlarına müracaat ve ispat etmeseler ve edemeseler dahi, minhayselmece bugünkü çiftçi nesle, bir evvelki çiftçi nesilden « baba, dayı, amca v. s. hısımları olmaları tabii olan bir evvelki çiftçi nesilden » kaldığı muhakkak sayılan kül-tür arazisini idari yoldan köylünün ayağına giderek her köyde tarla tarla ölçüp tesbit ve tevzi ey-lemeye Hükümeti yetkili ve görevli kılmaktadır.

2. Bütün Elviye Selâse köylerine ihtiyaçları olan yaylaların artık Maliyece artırma yolu ile kiraya verilmeyip Köy Kanununda musarrah «Köy hudutlarının tesbitindeki usule göre tevzi, tah-sis ve tescilini emreder ki, bu şekil hayvan sağlığını koruyan, hayvan mahsulleri üretimini huzur ve istikrara kavuşturan her köyü kendi yaylasına sahip kılarak ot ve otarma maliyetini bedavaya getiren, hâsılı yurdun diğer bölgelerinde âşar ve iltizam usulünün ilgasına muadil bir devrim fe-rahlığını yaratan teşriî eserlerimizden sayılsa yeridir.

Bu hükmün tatbikatına gelince; 1935 yılı ortalarına kadar gayet garip perakendeci, savsayıcı bir uygulama ruhu işlere hâkim olmuştur. İdare uyanık, faal ve mütaaddit olarak köylerin yayla ihtiyaçlarını re'sen inceleyip halletme yoluna gideceğine köylerin müracaatını beklemiş; müracaat-ları sıralı sırasız, sebepli sebepsiz aylarca sürüncemede bırakmış; köylerden keşif ücreti istenmiş; bunu tedarik ve tesviye edemiyen köylerin yayla ihtiyacına hiç bakılmamış, bâzı ahvalde bir yay-lanın muhtelif, nasih mensuh kararla başka başka köylere tahsisleri yapılmış. Köyler arasında be-nimsenen yaylaların kavgaları almış yürümüş; bütün Kars İline şümullenerek 600 yayla hacmında büyük bir ıstırap yekûnuna varmış, Köy Kanunu tatbikatı da iyi işlemediği için yayla «köy» e mi, köyün en nüfuzlu adamına mı, köy muhtarının keyif ve menfaatine mi terkiliyor? İyice tetkik ve takip edilmemiş, yine bâzı hususi şahıslar köy tüzel kişiliğini siper edinerek bir veya birkaç yaylayı ele geçirmiş; yahut köy muhtarları köye tahsis edilen yaylayı kiraya verip parasını cebine atmış; hâsılı yeni kanundan beklenen muhassenat 1935 yılı ortalarına kadar henüz tesirini göster-memiş bulunuyordu.

e) Sayın İnönü'nün Başvekil sıfatıyla 1935 Doğu seyahatinde yayla ve toprak derdine önemle

el atıldı. Onu takibeden Ziraat Vekili Muhlis Erkmen uzmanlarla birlikte yerinde incelemeler yaptı.

Bir taraftan 2502 sayılı Kanuna göre yerli halka «Baba toprağı» tesbit ve tevzi edilerek tapuları verildi.

Bir taraftan 2510 sayılı Kanuna göre Kars içinde 14 yıldan beri iskân görmemiş olan çiftçi göçmen ve sığıntılara nüfuslarına göre «Can taprağı» dağıtılarak tapuları verildi.

Bir taraftan da Kars İlinde mevcut 750 yayladan 600 kadarı 600 köye tahsis ve 5 yıl müddetle tescil edildi ve bu suretle 46 000 aileye 200 000 parselden fazla tapu verilerek çiftçi halk yurtlarında hukuki istikrara kavuştuğu gibi 600 köyün yayla ihtiyacı da toptan sağlam esaslara bağlandı; tahsis ve tecilleri 2502 sayılı Kanuna göre sağlandı.

Bu mesut neticeyi elde edebilmek için 1505 sayılı Kanunun Kars İlinde uygulanmasına İcra Vekilleri Heyetinden karar alınarak büyücek ölçüde arazi kamulaştırmaları yapıldı. 1936 yılında Kars İlinde Batı illerine nakledilen 30 ailenin 474 sayılı Kanuna göre türlü müzevver dâvalar ve sınır genişletme yolları ve suveri saire ile zaptetmiş buldukları topraklardan 2510 sayılı Kanuna göre mazbataları verilip ilişkileri kesildi, ve bu suretle Hazine emrine geçen araziden kültür toprakları halka tevzi ve temlik edildi, yayla olan yerler de ilgisi olan köylere tahsis edildi.

Hâsılı, her suretle küçük müstahsılın üretim hayatının temeli olan «toprak» konusundan onun en esaslı hakkı olan aile mülkiyeti ve «köy» ce yayladan bedava intifada istikrarı keyfiyeti her türlü fiilî ve hukuki niza ve müdahale ihtimallerinden korunmuş oluyordu.

Yayla hukukumuz:

Yayla, mera ve otlaklar eski İslâm Hukukunda ve Osmanlı mevzuatından olan Arazi Kanunnamesinde «arazii metrûke» nev'indedir. Kimsenin mülkü değildir. Üşre ve haraca, mukataaya, zemin icaresine bağlanamaz. Alınıp satılamaz. Köy, kasaba, aşiret gibi bir cemaatin intifama mahsustur. Nasıl ki, 474 sayılı Elviyei Selâseye mahsus kanunumuzda dahi (Madde : 3) aynı disposition kabul edilmiştir. Kanunu Medenimiz 641 nci maddesinde: Sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait olan mallar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Hilâfı sabit olmadıkça menfaati umuma ait sular ile «ziraate elverişli olmıyan yerler» kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir. Sahipsiz şeylerin ihraz ve işgali, yollar, meydanlar, akar sular ile yatakları gibi menfaati umuma ait malların işletilmesi ve kullanılması hakkında ahkâmı mahsusa vaz'olunur», der.

Belediye Kanunu, Köy Kanunu, 2510 sayılı İskân Kanunu ve Kars İlini de ihtiva eden belirli bir bölgeye mahsus 2502 sayılı Kanun yayla, mera ve otlaklara deygün hükümleri bir dereceye kadar Kanunu Medenin 641 nci maddesinde bahsedilen ahkâmı mahsusa cümlesinden sayılabilir.

Bütün bu hükümlerin gösterdiği istikamet yaylayı - hilâfı sabit olmadıkça - kimsenin hususi mülkü olmaksızın Devletin hükmü ve tasarrufu altında tutarak hususi mevzuat tesisleri ile bunları «Köy» ün, «Kasaba» nın, göçmen kitlelerinin kolektif şekilde faydalanabilecekleri bir mahallî âmme hizmeti şeklinde düzenleyip yaylaya dayanan istihsalî korumayı, ucuzlatmayı, geliştirmeyi istihdaf eder.

4749 sayılı Kanunun 4 nci maddesi :

«3780 sayılı Kanun hükümlerinin yürümekte bulunduğu süre içinde Devlete ait yaylalarda otlatılan hayvanlar için birşey alınmaz, demektedir ki, bu hüküm de aynı maksada müteveccihdir».

Tapu Kanunumuzun 25 nci maddesinde de:

«1580 sayılı Belediye Kanununun 159 ncu maddesi ile 2510 sayılı İskân Kanununun 21 nci maddesi dışında kalan mera, baltalık gibi köy orta malı sayılan yerlerin tescili ve alım satım şekilleri hakkında hususi hükümler konulacaktır», denilmekte ise de 2502 sayılı Kanunda yazılı yaylaları da şümulüne alan bu maddenin derpiş ettiği hususi hükümler henüz ne kanun, ne de tüzük olarak yürürlüğe konmamıştır.

2502 sayılı Kanunda Elviyei Selâseye mahsus olmakla beraber Kanunu Medenimizdeki ana prensipe bağlı kalarak bu havalideki yaylaları daâmme emlakinden saymış; muayyen mahallî âmme hizmetine yani köyün istihsal karakterinin temeli hayvan üretiminde bedava kullanılmak üzere ida-

ri yoldan idari kararlarla tahsis edilmesini ve bu tahsisin hususi mülklerin veya özel gayrimenkuller üzerindeki irtifak haklarının tapu sicili şeklinde değil, usulen beş sene müddetle kesinleşmiş köy mülki hudutlarına ait belge, kroki ve kararların tapuya tevdi ve tescili nasıl oluyorsa ona benzer bir tescil şekline bağlanmasını istihdaf eylemiştir; ki, bu şekil tescil üçüncü şahıslar veya başka köylerle hudusu melhuz dâvalarda mahkemelere beyyine hükmünde muteber ve hükme esastır. Beş sene de köy sınırlarında olduğu gibi Kars İlinde yaylaların tahsislerinde ve sınırlarında karar ve tescili ihtiyaca göre aynen veya tadilen yenilemek gerektir.

Bugünkü yayla derdi nereden başlıyor?

Kars İlinde 2502 sayılı Kanunun toptan tatbikatı cümlesinden olarak merkez ve mülhak ilcelerde yayla tahsisleri 1935 - 1936 yıllarında karara bağlanıp tescil edildiğine göre ilin 751 köyünden başlıca hayvancılıkla geçinen 600 küsur köyünün yayla ihtiyaçlarının ikinci beş yıl yine toptan bir revizyonu ile tahsis kararlarının yenilenmesi 1940 - 1941 yılında ve üçüncü beş yıl için de 1945 - 1946 yılında yapılmalı idi.

Esasen 1935 - 1936 devresinde bir kere esas kurulmuş, üstünden geçen beş yıl içinde her köy yaylasını ve bunun çevresini bellemiş ve bir hayli evler, damlar, ahırlar, göller, sıvatlar yapılarak yayla tesisleri kökleşmiş; hususiyle bu devrenin yayla tahsis hesaplarında bunların ilgilii köy hayvanatının çok kere iki üç misline yetecek kadar geniş tutulduğu anlaşmış olduğuna göre 600 yayladan belki % 80 veya 90 nında hiçbir değişikliğe ihtiyaç görülmiyebilecek, köylüden de bu yolda istek ve iddia sesi yükselmeyecek, ve bu kısmın tahsis kararları yeni bir beş yıl için daha aynen tazelenecek; geri kalan % 10 veya 20 yayla için de müracaatlar incelenerek tadilen yeni kararlara bağlanıp tescil ettirilecek idi.

Ekseri illerimizde köy sınırlarında her beş yılda bir yapılması matlup bu işlem umumiyetle savsanageldiği gibi Kars İlinde de yaylalar üzerinde bu beş yılda bir revisiyon işine el sürülmemiştir.

Bu arada teker teker köy tüzel kişileri adına, yahut 474 sayılı Kanuna göre bir şahıs adına belirli bir köye karşı dâva açıldıkta 1935 - 1936 tescilinin üstünden beş yıl geçti ya, mahkemeler artık bununla mukayyet değildir; ve olmamışlardır.

Bir köy 1935 - 1936 devresinde diğer bir köy adına müseccel bir yaylanın kendine tahsisi için meselâ 1942 de müracaat ederse aradan beş yıl ve daha fazla geçmiş ya, Mahalli İdare Heyeti kendini bununla mukayyet görmeyecek ve eski devrenin tahsisleri her ilcenin bilfarz 100-120 köyü için bir bütün teşkil etmekte olup bunlardan yalnız iki üç köyün yaylası hakkında münferit karar alınmakla husule gelecek kayıntı müteselsilen bütün o ilce köylerinin yayla ihtiyaçlarını hangi âkibete getireceği ve hangi köyleri binnetice açıkta bırakacağı toplu görüşle incelemeye tâbi tutulmadan ve beşer yıllık devrelerin vâde, mebd ve müntehaları dikkatle gözetilmeden, bazan aynı yıl için aynı köy ve aynı yayla isim ve tahsisleri üzerinde nâsih ve mensuh kararlar alınmak suretiyle bütün ilde şimdiki halde adli ve idari yoldan 50-60 köyün yayla ihtiyaçları üzerinde kayıntı ve oynamalar husule gelmiştir.

Yaylaların hususileşmesi:

Diğer taraftan İslahı Hayvanat Kanununa göre hayvan yetiştiriciliği vasfı Tarım Bakanlığınca tevsik edilenlere sekiz yıl müddetle sırf muhitlerine üretimde örnek olmaları için Bakanlar Kurulu kararıyla takdiri bedelle tahsis ve icar edilen yaylalar aradan sekiz yıl geçtiği ve yeni bir karar ile yeni bir sekiz yıl için daha gerekirse yeniden tahsis ve icar eylemek, gerekmezse yani müstecirin «Yetiştiricilik» vasfı haleldar olur, hususiyle son zamanlarda olduğu gibi yağ ve peynirin hileli hilesiz çok para ettiği yıllarda yetiştiriciler işi zavotculuğa dökerse müddeti bitenleri yayladan çıkarmak, müddeti bitmediği halde icarın şartına riayet etmeyenlerin mukavelesini feshile yaylayı geri almak icabederdi. Bu işlemlerde hakkiyle takip edilmedikten başka bu kabîl müstecirlere icar edilen yayla sınırı içinde hiç kanuni ihtiyaç ve istihkakları olmadığı halde borçlanma suretiyle iskân yoluyla miktarı mahdut hudut, hududu geniş tapu ile topraklar temlik edilmiştir; bu suretle hakikatte yetiştiricilik vasfını terkedip işi peynirciliğe, yağcılığa dökenlerin bu kabîl yaylalardan ilişkileri kesilmesi büsbütün çıkmaza sapmıştır.

Bu sebepledirki uzun zamandan beri ana vatana katılmış olan bu yerler için o zamanın icaplarına uyularak vazolunan özel hükümlerin halen yaşamasında bir fayda görülmemiştir.

Bu neticeye varan Komisyonumuz diğer Komisyonlarda olduğu gibi 474 sayılı Kanunun birinci maddesinin kaldırılmasının muvafık ola-

rilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.
Maliye Komisyonu

Bşkkanı	Sözcü	Kâtip
Gümüşane	Samsun	Kastamonu
H. F. Ataç	R. Işıtan	A. Toközlü
Balıkesir	Kastamonu	Malatya
H. Şeremetli	H. Çelen	E. Doğan

— 7 —

İstitrat: Yetiştiriciye neden yayla tahsis edilir de zavotecuya neden verilmez

Yetiştiricinin üretip besliyeceği sürüler en az bir köyün hayvanatına muadil olur. Yetiştirici müseccel şecereli muayyen ırktan hayvanları üretip çevresine yaymak ve faydalı olmakla mükelleftir; onun sürüleri irkî ihtilâflara, soysuzlaşmaya ve hastalıklara karşı korunmalı ve muhitine verdiği boğalar, taylar, koçlar, tekelerin de irkî vasıfları garantili olabilmeli. Bu hizmetin keyfiyetine de kemiyetine de ayrı yer, ayrı yaylanın uzunca vâde ile verilmesi lâzımdır.

Bu lüzum Tarım Bakanlığı yetkili uzmanların yakın ilgileri ile sıkı kontrolde tutulmalıdır.

Zavotecu ise çevresinden civar köylerden herkesin malından ya süt yahut krem toplar. Peynir yahut yağ yapar. Ona ayrıca bir yayla vermek iktiza etmez. Mensup olduğu köyün yaylasında zavotecu da, diğer her ev gibi, onlardan biraz daha geniş kendi yayla tesisleri arasında yağ ve peynir imalâthane ve depoları kurabilir; aynı tesisleri râkımı bir köyde hattâ bir bucak, ilce merkezinde de yapabilir. Kars'ta bu gibi zavotların kırk misli haciminde iş gören süttozu fabrikası vardır. Fakat sahipleri bir yayla edinmek ihtiyacını hissetmemişlerdir.

Bu itibarla maksat hilâfına yetiştirici sıfatı takınarak sekiz yıl bir yaylayı elde tutmak «yayla» yı hususileştirir. Âmme menfaatine aykırı olur.

Yaylaların hususileşmesinin ikinci şikkı:

474 sayılı Kanuna göre elde edilen tapularla da yaylalar hususileşme yolunu tutmuştur. Kars'ta hukuk mezunu serbest avukat yoktur. Köyler, haklarını derecatla bütün gavamızı ile müdafaa edemiyorlar. Nüfuzlu şahıslar bâzi yerlerde köy seçimlerine tesir ederek muhtar ve ihtiyar heyetini bazan da bu heyetin dâvasını kovalıyan dâvavekilini elde ediyor. Hükümlerin temyiz müddetleri geçiyor. Hazine hukukunun müdafaası malmüdürlerinin eline kalıyor. Ya hudut münazaasında ya men'i müdahale dâvasında, bir şahıs köye yahut Hazineye karşı mahkemede kazandımı yayla hususileşiyor.

İstihlâstan buyana 21 yılı geçtiği halde 474 sayılı Kanunun yürürlükte devamınca 22 yıldan beri bir neslin dâva etmediği bir mevzuda bugün etin, sütün, yağın para ettiği ve menfaatlerin birçok tarafları cezp ve itma eylediği böyle bir devrede tasarruf ve hudut iddiaları açanlara bu kanun muvacehesinde hâkim 22 yıldır nerede idin? Seni muarazadan men ederim; diyemiyor.

Yaylaların hususileşmesinde üçüncü şekil :

Bâzi gayretkeş, işgüzar malmüdürleri esasen Devletin âmme emlâkinden olan, binaenaleyh tapuya bağlanmak kaydından vâreste bulunan «yayla» yı müddeti geçmiş ve tazelenmemiş bir tahsis yoluyla işgalinde bulunduran köy tüzel kişiliğine karşı dâva açarak Hazine adına tapuya tescil için hüküm istihsal ediyorlar. Tapu alıyorlar. Bu suretle Hazinesinin tapulu mülkü olan yayla Devletin özel emlâki dükkâmı, deposu gibi kiraya verilebilir, açık kapalı artırma yoluyla satılabilir; binnetice hususi ellere geçebilir hale geliyor! Pek tabii olarak malmüdürünün bu gayretini kovalıyan bulunur.

Yayla hususileşirse ne olur?

Her üç şık üzere hususileşme yolunu tutan yaylaların sayısı arttıkça, hususiyle bunların keyfiyeti, sahası, semti, ihtiyaçlı ve ihtiyaçları gelişen köylere civariyeti düşünülükçe Kars İlinde hayvancılığın âkibeti nereye varacağı hakiki bir endişe konusu olur!

Tasavvur buyurulsun ki Kars İlinde mevcut 750 yayla zamanla birer birer hususi ellere geçtiği farzolunsa geçimleri hayvancılığa bağlı 260 000 nüfus 750 kişiye haraca bağlatılmış olur ki âşarı kaldıran, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu koyan halkçı bir Cumhuriyet rejiminin ruhu böyle bir neticeye tahammül edemez.

Yayla tahsisinde usul:

Yukarda da arzettiğim gibi Tapu Kanununun 25 nci maddesinde derpiş edilen şekilde yaylaların sureti tescilini tarif eden hususi hükümler henüz konmamıştır.

2502 sayılı Kanun Kars İlinde bir köye bir yaylanın tahsisinin, Köy Kanununun 3. maddesindeki usule göre sağlanacağı atif yolu ile gösterdiğine göre tıpkı köy sınırlarında olduğu gibi nasıl ki köy komşuları ile sınırında mutabık kaldığı takdirde bağlı olduğu il veya ilce idare heyeti kararı ile aynen kabul ve tasdik olunur; ve nasilki komşu köylerden bir veya bir kaç ile ihtilâf halinde idare heyeti hakem olarak kesin karar verir ise yayla tahsisinde de öylece gerek

maddeyi yeniden kaleme almış bulunmaktadır.

Tasarı, 2502 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin değiştirilmesini de derpiş etmektedir. 474 sayılı Kanunun halen yaşıyan hükümlerinin de ilgasını temin eden bu hükümlerin 7 nci maddenin değiştirii şeklinde değil müstakil bir hüküm olarak tasarıya konması şimdiiye kadar Büyük Meclisce kabul edilen kanun tekniğine uygun olduğundan bu husus tasarıya 2 nci madde ve müstakil bir hüküm olarak konulmuştur.

Tasarının ikinci ve üçüncü maddeleri 3 ve 4 ncü maddeler olarak kabul edilmiştir.

Bu esas dairesinde yeniden hazırlanan Kanun tasarısı Kamutayın onayına arzedilmek üzere.

re. Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip
Mardin	Kastamonu	Ankara
R. Erten	M. Akalın	F. Öymen
Amasya	Ankara	Ankara
A. K. Yiğitođlu	M. Eriş	C. Gölet
Bolu	Edirne	İsparta
C. S. Siren	M. N. Gündüzalp	K. Turan
Kırşehir	Konya	Ordu
Ş. Torgut	Dr. M. F. Dündar	H. Yalman
Samsun		Trabzon
M. A. Yörüker		A. R. Işıl
Urfa		Urfa
A. Akan		E. Tekeli

KARS MİLLETVEKİLİ AKİF EYİDOĞAN VE 5 ARKADAŞININ KANUN TEKLİFİ

2502 sayılı Kanunun altıncı ve yedinci maddelerinin değiştirilmesine dair Kanun teklifi

BİRİNCİ MADDE — Kars Vilâyeti ile Beyazıt, Erzurum ve Çoruh vilâyetlerinin bâzı parçalarında muhacir ve sığıntıların yerleştiiilmesi ve yerli çiftçilerin topraklandırılması hakkında 9 Haziran 1934 tarih ve 2502 sayılı Kanunun altıncı ve yedinci maddeleri aşağıda gösterilen şekilde değiştirilmiştir :

Madde 6. — 474 numaralı Kanunun üçüncü maddesinde yazılan yaylak ve kışlaklar Köy Kanununun üçüncü maddesi hükümlerine göre sınırlandırılarak köylerin, kasabaların ve şehirlerin ihtiyaçları nispetinde Hükümetçe dağıtılıp bunların

İÇİŞLERİ KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

2502 sayılı Kanunun 6 ncı ve 7 nci maddelerinin değiştirilmesi-ne dair Kanun tasarısı

MADDE 1. — Kars İli ile Ağrı, Erzurum ve Çoruh İllerinin bâzı parçalarında muhacir ve sığıntıların yerleştiiilmesi ve yerli çiftçilerin topraklandırılması hakkında 9 Haziran 1934 tarih ve 2502 sayılı Kanunun altıncı ve yedinci maddeleri aşağıda gösterilen şekilde değiştirilmiştir.

Madde 6. — 474 numaralı Kanunun üçüncü maddesinde yazılan yaylak ve kışlaklar Köy Kanununun üçüncü maddesi hükümlerine göre sınırlandırılarak köylerin, kasabaların ve şehirlerin ihtiyaçları nispetinde Hükümetçe dağıtılıp bun-

SAĞLIK VE SOSYAL YADIM KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

2502 sayılı Kanunun 6 ncı ve 7 nci maddelerinin değiştirilmesi-ne dair Kanun tasarısı

MADDE 1. — İçişleri Komisyonunun birinci maddesi ay-nen kabul edilmiştir.

Madde 6. — 474 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinde yazılan yaylak ve kışlaklar Köy Kanununun 3 ncü maddesi hükümlerine göre sınırlandırılarak köylerin, kasabaların ve şehirlerin ihtiyaçları nispetinde mahalli Hükümetçe dağıtılıp bun-

MALİYE KOMİSYONUNUN
DEĞİŞTİRİŞİ

2502 sayılı Kanunun 6 ncı ve 7 nci maddelerinin değiştirilmesine dair Kanun tasarısı

MADDE 1. — İçişleri Komisyonunun 1 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Madde 6. — 474 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinde yazılan yaylak ve kışlaklar Köy Kanununun 3 ncü maddesi hükümlerine göre sınırlandırılarak köylerin, kasabaların ve şehirlerin ihtiyaçları nispetinde mahalli Hükümetçe dağıtılıp

BÜTÇE KOMİSYONUNUN
DEĞİŞTİRİŞİ

Kars Vilâyetiyle Beyazıt, Erzurum ve Çoruh vilâyetlerinin bazı parçalarında muhacir ve sığınmaların yerleştirilmesine ve yerli çiftçilerin topraklandırılmasına dair kanunda değişiklik yapılması hakkında Kanun tasarısı

MADDE 1. — 9 . VI . 1934 tarihli ve 2502 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

474 sayılı Kanunun 3 ncü maddesi şümulüne giren ve fakat Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun uygulanma sırası gelmemiş olan yerlerdeki yaylak ve kışlaklar Toprak Kanunu ile kabul edilen nispet ve esaslar ölçüsünde olmak şartıyla

Teklif

ortak intifalarına parasız bırakılır.

Bu yaylak ve kışlaklar hiçbir sebep ve suretle özel ve tüzel kişiler veya Hazine adına tapuya bağlanamaz, bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce tapuya bağlanmış olan yerlerde sahiplerinin müktesep hakları mahfuz olmakla beraber tapularındaki hudüda değil yüz ölçümü miktarına itibar olunur.

Madde 7. — 1 Nisan 1340 tarih ve 474 sayılı Kanunun 1, 4 ve 5 nci maddeleri kaldırılmıştır.

İKİNCİ MADDE — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanun hükümlerini İçişleri, Maliye, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Tarım Bakanları yürütür.

İçiş. K.

ların ortak intifalarına parasız bırakılır.

Toprak komisyonlarının çalıştığı ilcelerde yaylaların tahdit ve tahsis işi bu komisyonlar marifetiyle yapılır.

Bu yaylak ve kışlaklar hiçbir sebep ve suretle özel ve tüzel kişiler veya Hazine adına tapuya bağlanamaz. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce tapuya bağlanmış olan yerlerde 2644 sayılı Kanunun 31 nci maddesi gereğince sahiplerinin müktesep hakları mahfuzdur.

Madde 7. — 1 Nisan 1340 tarih ve 474 sayılı Kanunun 1, 4 ve 5 nci maddeleri kaldırılmıştır.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini İçişleri, Maliye, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Tarım Bakanları yürütür.

S: S. Y. K.

ların ortak intifalarına parasız bırakılır.

Toprak komisyonlarının çalıştığı ilcelerde yaylaların tahdit ve tahsis işi bu komisyonlar marifetiyle yapılır.

Bu yaylak ve kışlaklar hiçbir sebep ve suretle özel ve tüzel kişiler veya Hazine adına tapuya bağlanamaz. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce tapuya bağlanmış olan yerlerde 2644 sayılı Kanunun 31 nci maddesi gereğince sahiplerinin müktesep hakları mahfuzdur.

Madde 7. — İçişleri Komisyonunun 7 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — İçişleri Komisyonunun 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — İçişleri Komisyonunun 3 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Mal. K.

bunların ortak intifalarına parasız bırakılır.

Toprak komisyonlarının çalıştığı ilcelerdeki yaylak ve kışlakların tahdit ve tahsis işi bu komisyonlar marifetiyle yapılır.

Bu yaylak ve kışlaklar hiçbir sebep ve suretle özel ve tüzel kişiler veya Hazine adına tapuya bağlanamaz. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce tapuya bağlanmış olan yerlerde 2644 sayılı Kanunun 31 nci maddesi gereğince sahiplerinin müktesep hakları mahfuzdur.

Madde 7. — İçişleri Komisyonunun 7 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — İçişleri Komisyonunun 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — İçişleri Komisyonunun 3 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

B. K.

Köy Kanununun 3 ncü maddesi hükmüne göre sınırlandırılarak köylerin, kasabaların ve şehirlerin ihtiyaçları için mahallî Hükümetçe bunların müşterek intifalarına parasız tahsis olunur.

Bu yaylak ve kışlaklar hiçbir sebep ve suretle özel ve tüzel kişilere veya Hazine adına tapuya bağlanamaz. Ancak bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce tapuya bağlanmış olan yerlerde 2644 sayılı Kanunun 31 nci maddesi gereğince sahiplerinin müktesep hakları mahfuzdur.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun uygulandığı yerlerde birinci fıkraya göre yapılması gereken sınırlandırma ve tahsis işleri bahsi geçen kanunun hükümleri dairesinde cereyan eder.

MADDE 2. — 1 Nisan 1340 tarihli ve 474 sayılı Kanunun 1, 4 ve 5 nci maddeleri kaldırılmıştır.

MADDE 3. — Teklifin 2 nci maddesi aynıyle kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Teklifin 3 ncü maddesi aynıyle kabul edilmiştir.